

Klic TRIGLAVA

LETO XV.

LONDON, 21. JULIJA 1962.

ŠTEV. 278.

MOST MED VZHODOM IN ZAPADOM

Nekako v tistem času, ko se je pričlenjal Focijev razkol z Rimom, sta se odpravila iz Carigrada na Moravsko solunska brata Ciril in Metod, da bi po želji kneza Rastislava prižgala luč krščanske vere on kajšnjim slovanskim plemenom. Ni dvoma, da sta se zavedala svojega poslanstva; težko pa je reči, če sta slutila, da z uvajanjem slovanskega bogoslužja že gradita novi most, ki naj dobrih tisoč let pozneje pripomore do zedinjenja med Vzhodom in Zapadom, in tako nadomestita stari most, ki se je prav v njunem času pričel podirati. Verujemo, da je bilo v božjem načrtu njuno delo, trpljenje in končna zmaga.

V tem času, neposredno pred vesoljnim cerkvenim zborom, ki naj bi med drugim manifestiral željo vse katoliške Cerkve po krščanskem zedinjenju, pa se ne spominjamo samo tisoč in stoletnice prihoda svetih bratov med nas. Obhajamo spomin in vse bolj čutimo in vrednotimo poslanstvo velikega slovanskega škofa Antona Martina Slomška, ki je pred sto leti sicer telesno zapustil svoje vernike, duhovno pa ni samo njim ampak vsemu slovanskemu Vzhodu in vesoljni Cerkvi v Bratovščini sv. Cirila in Metoda zapustil ustanovo, ki preko sto let moli in deluje za zedinjenje ločenih krščanskih bratov.

+

Upamo, da ni katoličana, ki bi se radoval nad težavami v izseljenški Srbski pravoslavni cerkvi, kot poročamo na drugem mestu. Dovolj je bilo že ločitve in verskih sporov; vsako novo cepljenje samo oddaljuje dan zedinjenja, po katerem mora hrepeneti in zanj delati vsak, ki veruje v Kristusa. Daj Bog, da bodo bratje pravoslavne vere uredili v duhu sloge in ljubezni poslednji spor v korist celokupne Srbske pravoslavne cerkve in vsega krščanstva!

Žabica v Machiavellijevi ulici

Kriza v slovenskih demokratičnih vrstah na Tržaškem se bliža svojemu vrhuncu. Več ali manj osebni spor, ki je vladal v vodstvu Slovenske demokratske zveze, je prišel do izraza ob napovedanem predavanju g. dr. Sfiligoja, gosta iz Gorice, ko se je ta pred začetkom predavanja nenadoma znašel pred zaklenjenimi vrati, češ da bi bilo predavanje v okviru Prosvetne Matice politične narave, za to pa da SDZ ne more dati svojih prostorov. Javni polemiki po tisku je sledila izključitev g. Marka Udoviča iz SDZ, češ da se je pregrešil proti pravilom in deloval proti koristim Demokratske zveze. Vsaj formalno naj bi bila kriza rešena, kot sklepamo, z obnim zborom, ki je sklican za jutrišnjo nedeljo.

Ta zadeva z zaklenjenimi vrati v Trstu je tako nesmiselna in nepotrebna, da bi bila smešna, če ne bi bila žalostna. Najraje bi jo molče prezrli in nanjo v zadregi pozabili, saj so se resni in odgovorni možje postavili v vloge, ki jim prav nič ne pristojajo in niso primerne njihovem ugledu. Toda nočemo kot noj vtikati glave v pesk,

kajti zadeva je javna in je razbobnana po slovenskih primorskih časopisih. Lahki in komunisti se smejejo in si manejo roke. Najslabše pa je, da utegne vsa stvar imeti še bolj žalostne posledice. Zato se vanjo vtikamo od daleč, brez razburjenja in pristranosti, a z živim čutom za Slovence v Italiji.

Sodimo jo le po zunanjih znakih, kot jo lahko sodi vsak Slovenec, ki je bral časopise. Taka javna in odkrita sodba je za demokratične politike odločilna, kajti njihov položaj in uspeh sta odvisna od javnega mnenja. Karkoli ti politiki ukrenejo, morajo vedno paziti na vtis, ki ga ustvarjajo v javnosti. In vtis, ki ga je žabica na vratih v Machiavellijevi ulici napravila na nas, je neprijeten.

Brali smo razloge za zaklepanje vrat in se nam niso zdeli zadostni. Če se je tisti, ki je sklical predavanje brez dovoljenja odbora tržaške Slovenske demokratske zveze, pregrešil proti oliki, se je tisti, ki je zaklenil vrata, pregrešil proti vljudnosti do drugih ljudi. Po polnoma vseeno je, koliko ljudi bi poslušalo predavanje: eden, šest ali petdeset ali celo sto. Iz zapisanih izjav izhaja, da je bil predavatelj žrtev navskrižnih pogledov v odboru SDZ. Dejstvo, da za to navskrižje krive le enega, tega nič ne spreminja. Treba je misliti tudi na druge, ne le na posameznike.

Z naukom, naj bodo politiki bolj vljudni, bolj obzirni in bolj politični, bivzadevo radi zaključili. A bojimo se, da bi se razpihnila v hujšo burjo, ki bi omajala demokratično slovensko politično življenje na Tržaškem. Ta strah so nam povzročile neumerjene izjave, katere so ob žabični zadevi dajali neposredno neprizadeti ljudje. Iz časopisnih stolpcev se dvigajo pošasti političnih prepričanj, po katerih so nekdanji Ljubljanci sloveli, (dokler jim niso komunisti zaklenili ust.) Ker bodo tudi Tržačanom in Goričanom komunisti zaprli usta, če ne bodo pazili, in ker iz njihovih ust ne bo več slovenske govornice, če ne bodo še bolj pazili, se nam razpihovanje žabične zadeve zdi še bolj nepotrebno in žalostno kot sama zadeva. Bilo bi na pačno in pogubno izvajati zaključek, da sodelovanje nekomunističnih Slovencev v Trstu ni več mogoče, da se je treba opredeliti ali ločiti duhove.

Zaključek, ki se vsiljuje treznemu človeku, je popolnoma drugačen. Zadeva nedvomno in jasno kaže na pomanjkanje sodelovanja do sedaj. Ni dvoma, da med demokrati ni mogoče vseh pobasati v isti koš totalitarne enotnosti; a prav tako ni dvoma, da je potrebno več edinstvi, boljše koordinacije in lepšega sodelovanja med vsemi demokratičnimi Slovenci v Italiji. Pri majhnem številu Slovencev na majhnem ozemlju, čeprav v treh pokrajinah, množina političnih organizacij, ki so si med sabo kot pes in mačka, prav gotovo nič ne pomagata. Sovražnik stoji: na levi komunistični medved, na desni italijanska volkulja. Stojita in čakata, koga bosta požrla. Slovenci na sredi pa bi se morali pomeniti med sabo, dovoliti drug drugemu posebnosti in odtenke mnenj, a biti združeni v važnih narodnih zadevah.

Čas ni prikladen za naš poziv. A ko se bodo prizadeti ohladili, naj še enkrat premislijo, kako bi v bodoče bolje sodelovali kot v preteklosti. Naj se spomnijo na Machiavellija, v čigar ulici ima tržaška Slovenska demokratska zveza svoje prostore. Kot pobornika združene Italije se nas sicer ne tiče; kot teoretika nemoralne politike ga obsojamo. A vsaj nekaj nas bi lahko naučil: da je treba misliti na posledice in imeti končni cilj pred očmi.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA je edini slovenski politično neodvisen list. Izhaja okoli 20. v mesecu; izdaja ga "Slovenska Pravda. Njeno mnenje predstavljajo samo članki, podpisani od izvršnega odbora. Urednik: D. Pleničar.

Uredništvo:

76, Graeme Road, ENFIELD, Middx.

Uprava:

BM/Triglav, LONDON, W.C.1

V. A. FARKAŠ:

PRED NOVIM RAZKOLOM?

Prvega dne v juniju je g. Dionizije, episkop srbske pravoslavne eparhije za Združene države in Kanado naslovil na podrejene duhovnike in vernike "Važno objavo", ki jo je potem 21. junija objavil o srednji list svobodnega srbstva, GLAS KANADSKIH SRBOV, "po dolžnosti kot dokument izredne važnosti, s katerim začenja presvetli vladika na neobičajen način in pred najširšo javnostjo dvoboj s sveto srbsko pravoslavno cerkvijo." V tej objavi se je episkop ponovno zavel za revizijo ustave Srbske pravoslavne Cerkve.

Vladika Dionizije je namreč že prej pisal o "Reviziji ustave eparhije" in je bil zaradi tega članka napaden od dveh strani: dr. Draškovičeva ultrasrbska SRPSKA BORBA ga je imenovala "Germanovega metropolita"; ker je patriarha nazvala Titovega slugo, je bil torej tudi vladika Dionizije miškjen kot tak. Nek drugi list pa ga je napadel, češ da hoče razcepiti srbsko pravoslavno Cerkev, izsiljevati patriarha in ustanoviti samostojno srbsko Cerkev v emigraciji.

Po eparhijski ustavi "postavlja episkopa srbske pravoslavne Cerkve v Združenih državah Amerike in v Kanadi Sveti arhijerejski sabor Srbske pravoslavne Cerkve", a ustava te Cerkve v Jugoslaviji določa, da postavlja ameriško-kanadskega episkopa in tudi vse ostale episkope Arhijerejski sabor pod predsedništvom patrijarha. Sklicujoč se na to določbo, piše vladika Dionizije v svoji "objavi" takole: "Ti predpisi so bili sprejeti pred vojno, ko je kraljevina Jugoslavija vzdrževala episkopa te (ameriško-kanadske) eparhije in njegov urad. (Episkop Dionizije je bil postavljen na ta položaj leta 1940. op.) Zdaj pa, ko vzdržujejo eparhijo sami verniki, pa zahteva pravičnost, da imajo tudi oni nekaj pravic pri izberi svojega episkopa..."

Komentirajoč to vladičino stališče piše kanadski GLAS v uvodniku "K razkolu?" sledeče:

"Cerkveno narodni sabor ameriško-kanadske eparhije se je sestal leta 1956. Na vladičino pobudo je sklenil nekaj stvari, ki niso bile v njegovi pristojnosti in za katere je bilo potrebno soglasje Svetega arhijerejskega sabora: 1) da se področje Južne Amerike in Afrike odvzame iz patriarhovega območja in priključi ameriško-kanadski eparhiji; 2) da se ameriško-kanadska eparhija dvigne na stopnjo metropolitije in v skladu s tem episkop Dionizije poviša v metropolita; 3) da more v primeru "ovdovenja te eparhije" sveti arhijerejski sabor izbrati za novega episkopa samo enega izmed treh kandidatov, ki mu jih predloži eparhijski cerkveno-narodni sabor. To poslednjo zahtevo je spremljalo odkrito izsiljevanje, katere predrznost je brez primere v letopisih srbske cerkve." GLAS je bil mnenja, da take zahteve lahko privedejo v vprašanje edinost eparhije s svojo patrijarhijo.

Letos je žele vladika Dionizije poslati posebno delegacijo k patrijarhu v Beograd, da bi razčistila te probleme. Toda Arhijerejski sabor je izjavil, da je ne bo sprejel, če ji ne načeljuje sam episkop Dionizije. Ta pa se je glede tega obrnil po nasvet na svoj eparhijski upravni odbor, ki mu je odsvetoval pot v Jugoslavijo. Ob tem se je vladika vprašal: "Zakaj hočejo (v Jugoslaviji) prav mene osebno?"

GLAS KANADSKIH SRBA pripominja, da je v vsej dobi osemnajstih let, odkar vladajo Jugoslavijo komunisti, sveti arhijerejski sabor pokazal pod vsemi tremi patrijarhi do srbske emigracije takšen takt, da ga je treba priznati in se mu čuditi. Ni bilo niti enega primera, ko bi hoteli vsiljevati izseljenstvu kakega duhovnika neposred-

no iz Jugoslavije, ki ne bi bil iz kateregakoli razloga že zašeljen. Tudi se Arhijerejski sabor ni nikoli vmešaval v avtonomni status ameriško-kanadske eparhije. "Križa, ki jo zdaj nenadoma začinja episkop Dionizija, je nastala iz čiste objestnosti, iz težnje, da se izkoristijo težkoče Srbske cerkve s komunisti in Cerkev prisili na popuščanje, ki ga sicer ni voljna dati."

Reakcija

Kot se pričakovalo, je tako stališče vladike Dionizija vzbudilo ostro reakcijo med srbskimi izseljenci. Toda to pot je problem mnogo hujši kot pa je to bilo ob priliki ustanavljanja Srbskega narodnega odbora, katerega častni predsednik je vladika. Tedaj je šlo za čisti politični problem (in likvidacija tega odbora bo več ali manj gotova posledica te poslednje episkopove akcije); zdaj gre za verski in versko-narodni problem, za katerega trdijo, da mu ni para v vsej zgodovini srbske pravoslavne Cerkve

Z ozirom na negativen odmev med duhovščino in verniki je episkop poslal zadnji dan junija nov razpis, kjer ugotavlja "razne pogršne in tendenciozne komentarje". Nato izjavlja: - nihče ni doslej ničesar storil, da bi se oddvajal od sv. Srbske pravoslavne Cerkve; - on je kot episkop vedno stal in bo stal za kanonično edinost in celoto Srbske cerkve; - njegov osebni odnos do patrijarha in do sv. arhijerejskega sabora je reguliran v zvezi s prisego po kanonih občepravoslavne cerkve in cerkvene zakonodaje; - in kar se zdi najbolj važno v trenutnem položaju: "vsi sklepi naših eparhijskih cerkveno-narodnih saborov, ki niso bili iz kakršnih koli razlogov že izvršeni ali pa niso dobili potrebnega višjega pristanka, bodo ponovno predloženi v pristojnost eparhijskemu cerkveno-narodnemu saboru, ki ima pravico da jih spremeni ali stavi z dnevnega reda."

GLASOV komentar je: stanje, kakršno je zdaj v naši diaspori, ne more trajati še naprej. Analizo in rešitev te krize nakazuje v isti številki lista znani srbski javni delavec g. Radmilo Ordjić v pismu uredniku, s katerim se urednik strinja, kot piše v uvodniku: "Če je kaj koristnega v tem (episkopovem) delovanju, potem je to, da je kakor blisk osvetlil to naše zlo: težko moralno in duhovno krizo v naši Cerkvi v svobodnem svetu; ta je onemogočila, da bi Srbska pravoslavna cerkev ostvarila polno moralno edinost in izvedla duhovni preporod, da bi dalje dosegla ugled v svetu, da bi bila močna podpora svoji svetosavski Matici v njenih hudih težavah in obenem moralno ohrabrenje srbskemu narodu v domovini v njegovi mučni borbi, da vzdrži v veri svojih očetov. Te krize ni mogoče zamolčati in prikriti njen pravi vzrok... To krizo ni mogoče ozdraviti niti zlo odstraniti s povišanjem episkopije na položaj metropolitije. To, kar zdaj potrebujemo, ni Metropolit ampak Episkop."

P I S M A U R E D N I K U

TRAVA in GLAVA: G. urednik! V pismu, KT 276., omenja g. Aćin anekdoto o nekem angleškem lordu. Ne glede na to, če smo anglofili ali anglofobi, se moramo držati resnice: preko BBCja ni govoril tisti lord ampak g. Božidar Pepić, ki se zdaj nahaja v ZDA; on je pozval Srbe, da se borijo "jer ukoliko se trava više kosi utoliko bolje raste." Na to mu je gen. Nedić odgovoril: "Dodji Pepiću, da ti otsečem rusu glavu, pa da vidimo, da li će nova da ti izraste!" B.S.

JUGOSL. GOSPODARSTVO: G. urednik! Nisem prav verjel vašemu uvodniku v KT 276., kjer ste pripisovali Djilasovo obsodbo težavam v jugosl. gospodarstvu. Toda kasneje je tudi ugledni londonski OBSERVER pisal na podoben način. Zdaj ne vem, ali naj vas obdolžim stikov s tem spoštovanim nedeljskim časopisom, ali pa naj si mislim, da imate posebne vohune v Jugoslaviji.

Š. TOMAŽIČ

FRANTIŠEK HLAVAČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE (3)

(NADALJEVANJE)

Potrebno je reči nekaj besed o vsebini knjige "Slovanska politika v habsburski monarhiji", katero je Stjepan Radić izdal v češčini v lastni založbi v Pragi l. 1902 - o njeni fantastičnosti in neizvedljivosti njenih tem, ka kor tudi o škodljivosti, ki jo je imela za hrvatsko politiko in politiko drugih avstro-ogrskih Slovanov.

V tej knjigi je Radić predlagal, naj se tedanja Avstro-Ogrska pretvori v "Podonavsko federacijo držav in narodov" (češ, da je obstoječi naziv "nezakonit in nepravilen"), ki naj bi jo sestavljalo pet federalnih držav: češka, galicijska (z Bukovino), ogrska, hrvatska in alpska. Prve tri naj bi obdržale svoje dosedanje meje (torej tudi Madžarska!), medtem ko naj bi se od alpskih (nemških) dežel odcepilo ozemlje, na katerem žive Slovenci in Hrvati, in skupno s Primorjem in Dalmacijo priključilo Hrvatski, o kateri nato pogostoma govori kot o "hrvatsko-slovensko-srbski banovini". V Ogrski naj bi se uvedla enakopravnost vseh nemadžarskih narodov z Madžari, a vsi ti narodi naj bi imeli svoje narodne skupščine (sabore), "ki bi v glavnem odločali o prosvetnih vprašanjih, lokalnih gospodarskih investicijah in o občinski upravi". Italijani v alpski državi naj bi dobili podobno narodno skupščino na Tirolskem, a na Hrvatskem naj bi dobili "garancije za svojo narodno individualnost"... "Vodilni narod (podčrtal F.H.) v nevtralni ogrski državi naj bi bili Madžari, kar naj bi prišlo do izraza zlasti s tem, da bi ogrska država občevala s celo federalno državo v madžarskem jeziku"... "V notranji upravi naj bi se uvedla enakopravnost med madžarskim, romunskim in slovaškim jezikom. Jugoslovani in Malorusi naj bi uvedli v svoje srednje šole slovaški jezik, v katerem naj bi višji uradi občevali v njihovem imenu in katero ga bi njihovi zastopniki uporabljali v državni ogrski skupščini"... "Srbi, Hrvati in Slovenci bi nastopali kot en narod"... "Nemci bi si lahko izbrali bodisi madžarski, romunski ali slovaški jezik"... "Madžari bi tudi imeli svojo posebno narodno skupščino." Vse narodne skupščine bi imele pravico poslati enako število delegatov v državno skupščino, za katero bi se sicer vršile volitve v volilnih okrožjih, ki bi bila čim bolj v skladu z nacionalnimi prilikami... Narodnostni delegati bi predstavljali "upodobljenje nacionalne enakopravnosti in ne bi vnašali v državno skupščino partikularizem v političnem smislu"... "tkzv. ogrska skupščina magnatov bi ostala neizpremenjena, a ne bi več imela članov iz Hrvatske".

Dunaj naj postane posebno splošno-državno področje, ki ne bi spadalo v okvir nobene od petih federalnih držav. Obenem naj ne bi bil več čisto nemško mesto, marveč naj bi bili v njegovi upravi zastopani vsi narodi petih federalnih držav, katerih pripadniki žive tam.

Skupne splošno-državne zadeve naj bi bile: diplomacija in zunanja politika, vojska, civilna politična uprava (zakoni o tisku, sestankih in združenju in zakon o odgovornosti uslužbencev), jezikovno pravo, volilni red, carina, denarni sistem, promet v širšem smislu in trgovsko, agrarno in delavsko pravo. O vseh teh zadevah naj bi reševala skupna splošno-državna delegacija sestavljena iz treh elementov: državno-pravnega (delegati iz vseh petih federalnih držav), nacionalnega (poslanci vseh narodov držav) in strokovnega (zastopniki trgovinsko-industrijskih, delavskih in agrarnih komor). Država mora biti absolutno nevtralna napram vsem trem sosednim velesilam in napram podonavsko-balkanskim silam, z razliko, da naj bi se s temi poslednjimi sklenila carinska unija in tesnejša politična zveza, s čemer bi se še bolj zagotovila absolutna nevtralnost cele federalne države. "Bosna in Hercegovina bi lahko pripadali tej državi s posredovanjem Hrvatske, ako bi za to glasovale najmanj tri četrtine tamkajšnjega prebivalstva na podlagi splošne volilne pravice.

"Vsi Slovani te države naj bi uporabljali v svojem političnem občevanju pri najvišjih državnih poslih češki jezik, ki naj bi bil enakopraven z nemškim in madžarskim jezikom, in to tako, da bi: 1) vladar poznal dobro češki jezik, na katerem bi razgovarjal s poslanci, delegacijami, deputacijami, itd. vseh slovanskih narodov države; v pisemnih sporočilih bi veljali zakoni posameznih državnih teritorijev; 2) vsak diplomat in konzul bi moral znati češko; 3) prav tako vsi oficirji od polkovnika dalje (iz Radićevega teksta ni jasno, ali naj bi tudi generali znali češko); 4) enakopravnost med

češkimi, nemškimi in madžarskimi jeziki bi bila izvedena konsekventno v vseh splošno-državnih poslih." (Pripominjam, da Radić pravi, da daje češkemu jeziku gotovo prednost zato, ker srbsko-hrvatski jezik ni v stanju, da odigra to vlogo ravno zaradi srbsko-hrvatskega spora, kar on na široko pojasnjuje.)

"FANTAZIJA-ROMANTIKA"

To je vsebina najpoglavitejših točk Radićevega načrta "Podonavske federacije" (na čelu s habsburško dinastijo), ki naj bi odstranila nemški in madžarski dualizem in hegemonijo (čeprav bi važni sledovi madžarske hegemonije kljub temu ostali v novi ogrski državi). Ta načrt je podan z velikimi podrobnostmi in z mnogimi nejasnostmi in protislovji na straneh 67-72 češkega izdanja (ali je bilo kaj izpremenjeno v hrvatski izdaji, ki je izšla l. 1905, mi ni poznano, ker jo nimam pri roki).

Ne bom se podrobneje bavil s posameznimi grozotnostmi tega načrta, katerega je Adam Pribičević milo nazval "fantazija, romantika", pripominjam naj le, da je Radić predlagal, naj bi se ta načrt sprovedel na "miren način", brez vojne in revolucije, katero je odslej naprej obsojal. Tako je Radić na enkrat postal iz revolucionarja - pacifist.

Na kakšen način naj bi se ta načrt mogel sprovesti "na miren način" in kdo bi mogel vplivati na Madžare in avstrijske Nemce, da bi se prostovoljno odrekli svoji hegemoniji in naenkrat ter hitro odvrkli vse tiste težnje, ki so jih vodile neke deset ampak več kot sto let?! Radić sam pobija to svojo tezo o "mirni" kapitulaciji pred Slovani (kajti to bi bila zares kapitulacija) s tem, ko na str. 29. omenja, kako so se Nemci v Avstriji in Nemčiji dvignili proti minimalni koncesiji vlade grofa Badenija češkimi zahtevam, da se uvede v uradih na Češkem češki jezik kot uradni jezik za notranje poslovanje in kako so proti temu zanetili ogromen odpor in plenili ter požigali hiše čeških ljudi v zgermaniziranih pokrajinah, zaradi česar so se potem uprli Čehi z velikimi demonstracijami, ki so dovedle do uvedbe prekega sodišča. Mommsen, zgodovinar iz Nemčije, in "elita nemškega duha" (na desetine univerzitetnih profesorjev, kot pravi Radić) so zahtevali, da se "Čehom razbijejo lobanje" že samo zato, ker so dobili to minimalno koncesijo. A vsa Nemčija? Mar bi ta na tako lahek "miren način" dovolila, da bi se ločila od nje njeena zaveznica Avstro-Ogrska, katere vojno silo je nujno potrebovala za bodočo vojno, na katero se je pripravljala? Dobro je poznano, kako velik vpliv je imela Nemčija na Avstrijo in v malo manjši meri na Madžarsko. Ta Nemčija je videla v eni polovici Avstro-Ogrske garancijo za možnost svojega prodiranja na Jadran, pa tudi za svoj "Drang nach Osten". Kako bi mogla potem dopustiti, da se ji ta pota zaprejo z oddvojitvijo nemške (Radićeve "Alpske") Avstrije od Jadrana s tem, da prevzame tam oblast Hrvatska, in z ustvaritvijo neke "nove" Ogrske, v kateri bi bil - vključno gotovi premoči Madžarov, po Radićevem načrtu - precej povečan vpliv slovanskih narodov, posebno jugoslovanskih in to še zlasti s tem, ko bi nova federalna država sklenila poleg carinske unije tudi politično prijateljstvo z balkanskimi državami, torej predvsem s Srbijo? Odgovor na ta vprašanja so dali dogodki, ki so se odigrali l. 1918, torej po vojni, v kateri sta Avstro-Ogrska in Nemčija pretrpeli strahoten poraz. Antanta in ZDA sta že l. 1918 priznali čehoslovaško državo z zgodovinskimi mejami čeških dežel (torej skupno z obmejnimi ozemlji, ki so bila tekom stoletij germanizirana) in z zaenkrat še netočno določenimi slovanskimi mejami. Toda kaj so storili poraženi Nemci in Madžari? Prvi so, s delovanjem avstro-nemških socialnih demokratov, osnovali nemško državo tkzv. "Deutsch-Böhmen", katero so nameravali priključiti bodisi novi Avstriji, omejeni na nemške alpske dežele, bodisi Nemčiji, in se z orožjem uprli novi čehoslovaški državi, ki je morala nato z vojaško silo zavzeti germanizirano področje čeških dežel. Madžari pa so se pod vlado "demokratskega" grofa Karolyja in nato komuniste Bele Kuna enako zoprtavili antantini odločitvi, tako da je morala čehoslovaška vlada tudi Slovaško osvoboditi z oboroženo silo. To so napravili Madžari in Nemci po izgubljeni vojni in po svojem strahotnem porazu - a Radić je v svoji fantaziji hotel, da bi se oni predali in kapitulirali pred Slovani in da bi se prostovoljno odrekli svoji dotedanji nadoblasti, ko so bili še močni - brez borbe, na "miren način".

S tem načrtom je Radić opustil dotedanje ideje "generacije 1895" - ki so bile tudi njegove - zasnovane na uničenju Avstro-Ogrske, na popolni osvoboditvi njenih Jugoslovancev izpod Nemcev in Madžarov, na njihovem popolnem odcepljenju in na zedinjenju vseh jugoslovanskih dežel. Po Radićevem načrtu bi prišlo do stalne delitve Jugoslovancev na štiri države: Hrvatsko, Ogrsko, Sr-

bijo in Črno goro (Macedonija ni bila vzeta v poštev).

Tu bi pripomnil, da neglede na to, Radić še vedno večkrat razglša v svoji knjigi narodno edinstvo Hrvatov in Srbov in skupno s Slovenci "edinstvo Jugoslovancev" (str. 33.), govori o "nesmiselnem hrvatsko-srbskem sporu" (str. 33), sanja o tem, kako bi se "Podonavska federacija" razširila v "veliko federacijo narodov srednje in jugovzhodne Evrope, kateri bi se v bodočnosti priključile Mala Azija, Sirija in Egipt" (str. 39), obsoja "sistematsko izzivanje hrvatske državno-pravne politike" (pri tem je verjetno mislil na Frankovce) "proti Srbom, ki na to v svoji zaslepljenosti odgovarjajo z zanikanjem, da je hrvatska država kdajkoli obstojala" (str. 42), poudarja da je "treba vzrok hrvatske politične moči iskati v neprestani tradiciji jugoslovanske narodne enotnosti in v slovanski kulturni vzajemnosti" (str. 5) in navaja ilirski pokret "čigar praktična posledica je bila, da so Hrvati in Srbi delovali spora z umno, z isto miselnostjo, kar je Madžarom nele imponiralo ampak tudi povzročilo strah pred ilirskim in pozneje jugoslovanskim carstvom, pa so zato pristali na to, da bi Hrvati dobili vsaj autonomijo" (str. 55). Isto misel ponavlja še enkrat in pravi: "Ilirska ideja, ki se je pretvorila v jugoslovansko, naj doprinese, da bi se vse jugoslovanske dežele avstrijske monarhije zedinile okrog današnje Hrvatske v hrvatsko-slovensko-srbsko banovino s skupno politično upravo, z dve uradni pisavi (cirilico in latinico) in s tremi narodnimi šolskimi organizacijami (pri Srbih še s cerkveno)" (str. 56). Toda dovolj citatov - podobnih izrekov o "nesmiselnem hrvatsko-srbskem sporu" je še več v Radićevi knjigi. Dovolj naj bo tudi govora o fantastičnosti in romantiki Radićevega načrta "podonavske federacije". Raje si oglejmo njegove posledice.

RAZKOL S ČEŠKIMI NAPREDNJAKI

Na Češkem so tedanji najboljši Radićevi češki prijatelji - češki naprednjaki - v celoti odbili in obsodili njegov načrt, ker je bil v bistvu zasnovan na ohranitvi Avstro-Ogrske (na str. 47 pravi, da so "njene meje neizpremenljive"), čeprav pod drugim imenom in s spremenjeno notranjo ureditvijo, medtem ko so češki naprednjaki še naprej vztrajali na ideji, da je treba Avstro-Ogrsko razbiti (kar se seveda ne bo doseglo na "miren način") in da morajo njeni zasužnjeni narodi postati popolnoma svobodni ter organizirati svoje suverene narodne države. Naprednjaki časopisi so najostreje polemizirali z Radićevim načrtom, a še ostreje se je o njem govorilo na zaupnih sestankih, kjer se je pač dalo še svobodnejše govoriti. To kritiko bi lahko v kratkem povzeli s temi besedami: Zahvaljujemo se Vam, gospod Radić, za predpravo, ki jih nudite nam in našemu jeziku v Vašem načrtu "podonavske federacije", katerega s predpravicami vred odbijamo, ker ne vidimo druge rešitve tako za nas kot za druge slovanske narode v Avstro-Ogrski, kot da se ta nemogoči državni konglomerat povsem razbije in razpade in da se na ta način narodi osvobodijo tako od Nemcev kot od Madžarov ter da se ujedinijo in ustvarijo svoje popolnoma neodvisne države na celokupnem narodnem ozemlju, kot ste Vi sami doslej propagirali in v čemer smo Vam tudi mi pomagali. Zavračamo odcepitev Slovkov od nas in njihov obstoj v neki čeprav izpremenjeni madžarski državi in se čudimo, da tej državi prepuščate tudi Maloruse, ogrske Srbe, Hrvate in Slovence, katerih ujedinjenje v neki jugoslovanski narodni državi ste doslej propagirali. Nikakor ne moremo pristati na Vaš predlog, da bi se morali Jugoslovani, Poljaki in Ukrajinci učiti češko in da bi oni morali govoriti v raznih predstavnških telesih neke "Podonavske federacije" bodisi češko ali slovaško namesto da bi uporabljali svoje narodne jezike, kar bi smatrali tako mi kot oni za ponižanje. Nikakor nam ni na tem, da bi neki Habsburg govoril češko tudi z drugimi Slovani, ker mi sploh nočemo, da bi nam vladali Habsburgovci, katere smo simbolično obsodili na vislice. (Pri tem se je mislilo na dogodek iz l. 1893, ko je bila stavljen vrv okrog vrata na kipu avstrijskega cesarja Franca I. v Pragi, za kar je bil nek naprednjak obsojen na procesu "Omladine" na osem let strogega zapora. Omenil pa sem že tudi drugi slučaj, ko je bil razbit doprni kip cesarja Franca Jožefa.)

Po izidu Radićeve knjige o "Podonavski federaciji" je prišlo do polne in takojšnje politične ločitve med Radićem in češkimi naprednjaki, da bi preprečili, da bi njegovo propagiranje ohranitve Avstro-Ogrske pod masko "Podonavske federacije" postalo zapreka njihovi nadaljni borbi za popolno samostojnost Čehoslovaške. Poleg tega so tudi druge češke stranke, ki so še vedno vodile oportunistično politiko napram Avstriji, čeprav je bil tudi

njihov končni cilj popolna osvoboditev, odbile Radićev nacrt, tako je on lahko od tedaj naprej pisal samo še v najbolj konservativne in avstrofilske češke časopise kot n.pr. v revijo "Osvjeta" (Prosveta)

Kakšen je bil odjek Radićeve knjige med napredno hrvatsko in srbsko omladino, sem že povedal: izzvala je čudenje in nesporazume, toda nekaj časa ni imela večjih posledic. O knjigi se na Hrvatskem ni mnogo vedelo (hrvatska izdaja je izšla šele tri leta pozneje), razen med omladinci, ki so študirali v Pragi in so znali češko ter med njihovimi tovariši. Ti so se sporazumeli, da bodo knjigo in njene predloge ignorirali, ker niso bili takrat aktuelni. Mnogo važnejši so bili takrat problemi politike na Hrvatskem, a v to praktično politiko so pripadniki "generacije 1895" polagoma vstopali z dokončanjem svojih študijev.

ZDRUŽENA OPOZICIJA IN VILDER

Jeseni 1.1901 je ban Khuen-Hedervary na hitro razpisal volitve za hrvatski sabor, na katerih so opozicijske stranke, ki so bile med seboj sprte, pretrpele težak poraz: vsega skupaj so dobile 14 mandatov v primeru s 74, ki jih je dobila vladna (madžaronska) stranka. Za časa teh volitev je bil Radić, ki je agitiral proti madžaronskim kandidatom, aretiran in izpuščen šele po volitvah, na kar je našel za kak mesec zatočišče pri bogatem češkem kmetu Krepelki v češki vasi Končanici pri Daruvarju, ki mu je pomagal že za časa njegovega bjelovarskega zapore in bivanja v Parizu. Ta poraz je močno vplival na napredno omladino, ki se je odločila za široko akcijo za "narodno obrambo", da pripravi opozicijske stranke do tega, da se bodisi združijo bodisi pristanejo vsaj na skupno borbo proti madžaronom in madžarski hegemoniji in njenemu predstavniku banu Khuenu. A v tej borbi je bil potreben Radić, njegovo pero duhovitega novinarja in pisca in njegov izreden govorniški talent. Kaj so jim bile sedaj mar njegove fantazije o "Podonavski federaciji" - sedaj je bilo bolj važno, da se zrahlja madžaronski režim v Hrvatski! In bili so ravno hrvatski naprednjaki, ki so Radića priporočili voditeljem opozicijskih strank, ki so se po porazu združile v "združeno hrvatsko opozicijo", tako da je njihov predstavnik dr. Derenčin pozval Radića, da prevzame mesto tajnika te združene opozicije, ki je nato, ko je Radić na to pristal, izposlovala njegovo vrnitev v Zagreb.

Medtem so nekateri naprednjaki zavzeli položaje v raznih ustanovah, ki so bile važne za kmete (tako dr. Korporić, dr. Poljak in Lorkovićev svak dr. Krištof). Drugi, ki so začeli s svojo zdravniško ali advokatsko prakso, so se pripravljali skupno na politično delo. Nekateri so vstopili v redakcijo zagrebskega "Obzora" (Heimrl, Dežman, Spanić) medtem ko sta dr. Lorković in Većeslav Vilder postala urednika novega dnevnika "Narodna Odbrana" v Osijeku, katerega so financirali nekateri Strosmajerjevi pristaši na čelu z dr. Neumannom. Razlika med tema dvema listoma je bila v tem, da sta Lorković in Vilder vodila "Narodno Odbrano" v čisto naprednjaškem duhu, v čemer ju je navdušeno podpiral s svojim sodelovanjem in finančno pomočjo mladi osiješki industrijalec dr. R. Ivanović, tako da je list hitro dosegel važen položaj in velik vpliv v vsej Hrvatski.

To je bil začetek političnega delovanja Većeslava Vilderja, začetek njegove poznejše velike vloge v hrvatski politiki in njegovega preganjanja, po gostih aretacij in spodkopavanja njegove eksistence najprej s strani madžaronske uprave, a nato - na žalost - tudi s strani Aleksandrove diktature. Skupno z Lorkovićem je v listu propagiral ideje praške "Hrvatske Misli" in "Novog Doba", ki so bile do tedaj tudi Radićeve ideje: narodna edinost Hrvatov in Srbov, neobhodno potrebo njihove skupne borbe proti madžarski hegemoniji in ljudsko politiko. V hrvatskem novinarstvu je bilo to nekaj novega, da se je nek dnevni list sistematično bavil s vprašanji, stališčem in potrebami kmetov v prvi vrsti, a tudi drugih slojev, ki so bili do tedaj smatrani za "nižje" - malih rokodelcev in delavcev. Na ta način je list vplival ne le na inteligenco in "višje" sloje naroda, ampak tudi na "narod" v najširšem smislu, na hrvatsko ljudstvo, kar je bilo v duhu naprednjaškega pokreta.

Radić se je oprijel z vso svojo dušo in svojo veliko energijo posla tajnika združene opozicije tako kot organizator kot govornik-agitator med ljudmi in kot novinar. Skupno z nekaterimi "praškimi" in zagrebskimi naprednjaki je ponovno začel izdajati v Zagrebu mesečnik "Hrvatska Misao" - "da bi poudaril, da je to nadaljevanje pokreta, ki je bil začel 1.1897 v Pragi," kot pravi v svoji knjigi o Radiću Milan Marjanović, ki je bil enako član

redakcije "Hrvatske Misli" skupaj z dr. Lavom Mazzurom (sinom znanega voditelja "Obzora"), dr. Svetim. Korporičem, M. Cihlarom-Nehajevim (češkega porekla) in drugimi. V listu je Radić pisal med drugimi tudi obširen članek "Za edinost hrvatske opozicije na narodni (demokratski) in slovanski osnovi", ki je izšel v posebni knjižici, da bi kar najbolj propagiral ideje izražene v članku, med katerimi je bila spet narodna edinost Hrvatov in Srbov in potreba skupne borbe proti madžarski hegemoniji in domačim madžaronom ter - razume se - ljudska politika.

Takoj na začetku knjižice, na tretji strani, citira Radić svoj razgovor z Račkim l. 1892, v katerem je Rački rekel: "S Srbi se je treba sedaj iskreno in za vedno pomiriti" in k čemer je Radić dodal: "Brez tega ni mogoče govoriti o naši narodni zavesti." Na isti strani pravi, da morajo "pravaši pri znati potrebo po slovanskem pobratimstvu". Za tem ko citira svoje članke iz praške "Hrvatske Misli" o narodnem edinstvu in ljudski politiki, pravi na str. 9: potrebno je, "da na tem najmočnejšem stebru (ljudske politike, op. F.H.) visoko razvijemo zastavo hrvatske državne misli z dvojnimi zlatimi napisom (t.j. v latinici in cirilici, op. F.H.) 'Narodna edinost - slovansko pobratimstvo'" (Podčrtano v originalu, op. F.H.). Na str. 10 se ponovno soglašajo z Račkim, ki mu je v razgovoru dejal: "Mi Hrvati smo se ponašali noro napram našim pravoslavnim bratom - neoprostljivo noro... v tem je vsa tragedija cele naše preteklosti in sedanosti, a Bog ne daj tudi bodočnosti... premalo smo Slovani, da bi na široko odprli vrata južno-slovanski narodni misli." Na 14. str. opisuje nesrečno medsebojno sovražno propagando tako Hrvatov kot Srbov in pravi, da se je s tem doseglo, "da nam v slovanskem in tujem svetu verjamejo, da je naš brat propalica, kateremu se očita, da je lopov. In ko smo to oboji dosegli, smo še tako naivni, da se čudimo, kako je mogoče, da smatra slovanski in neslovanski svet južne Slované, a posebno Hrvate in Srbe, za moralno in intelektualno docela nesposobne, da sami sebi krojimo svojo usodo." (Podčrtano v originalu, op. F.H.) Na 15. str. pravi: "Danes so Hrvati in Srbi tako pomešani med sabo, da bodo nedvomno ali skupaj propadli ali pa da bo prišlo eventuelno do tega, da se bodo s skupnim naporom izvlekli iz svoje današnje narodne nadloge." Na 16. str.: "Očividno je, da smo tako eni kot drugi podedovali iz naše zgodovine strahopetnost napram tujcu in 'junastvo' napram bratu... Naša usta so polna nekakšnih posebnih hrvatskih in posebnih srbskih interesov, čeprav nas zdrava pamet in žalostna izkušnja učita, da obstojajo in morejo obstojati tako navzven kot tudi doma samo enotni in nedeljivi hrvatski ali srbski interesi." Potem ko pravi, da "Srbi v Hrvatski ne sme biti odtujeni ali oškodovani del družine, kot je slučaj danes", piše na 17. str.: "Dokler ne poskušamo 'oškodovano' manjšino družine pomiriti z ljubeznijo in dokler jo pomirjeno pod njenim posebnim imenom in z vsemi njenimi lastnostmi, ki ne škodujejo celoti, ne objamemo pred vsem svetom, ne smemo niti spregovoriti besed 'slovansko pobratimstvo', a kaj šele, da bi stavili pod njegovo varstvo narodno in državno hrvatsko misel" (spet podčrtano v originalu, op. F.H.). Na isti strani potem pravi: "Medsebojno spodkopavanje Hrvatov in Srbov je tako nedostojno in sramotno, da je izraz 'hrvatsko-srbski spor' celo prelep." Na 18. strani ugotavlja, da sta hrvatska in srbska omladina praške "Hrvatske Misli" in "Novog Doba" ter zagrebške "Narodne Misli" "ostali verni tako svoji demokratičnosti kot svoji težnji po skupnem delu Hrvatov in Srbov" in da so tem nazorom "še najbližji istrski Hrvati Vitezić, Mandić, Laginja in Spinčić (ki je bil hrvatski zastopnik v duñajskem cesarskem svetu in ki je pogosto prihajal v Prago, kjer se je rad sestajal z nami in z nami simpatiziral ter navdušeno odobral delovanje skupine okrog "Hrvatske Misli" in "Novog Doba" - op. F.H.), kakor tudi kak dalmatinski Hrvat, kot n.pr. dr. Smodlaka", toda pritožuje se, da stara generacija v Hrvatski nima dosti smisla za težnje omladine. Na 18. str. pravi: "Res je, da sta se našla v hrvatskem saboru dva pametna in važna prvaka, dr. Denčin in dr. Vrbanić, ki sta jasno in nedvoumno izjavila približno isto, kar tu pišem. Toda na žalost, oba, kot da bi bila že sita in presita našega političnega mrcvarjenja, nimata zdaj volje, da bi se zoprstavila zaprekam bodisi od zgoraj bodisi od spodaj." Zato imajo mladi veliko vlogo, nadaljuje Radić, da se lotijo tega posla. "Mladi rod hoče dokončati ilirski preporod tako na gospodarskem kot na družbenem polju in ga utrditi v narodni in politični smeri" (str. 20). "Torej pojdemo in živimo v narodu, z narodom in za narod." (str. 21) Tako konča knjižica, ki je imela pomemben odjek v Hrvatski in v kateri je Radić še vedno ostal na liniji naprednjaške omladine, sklicujoč se na praško "Hrvatsko Misao" in "Novo Doba" ter zagrebško "Narodno Misao".

(Nadaljevanje sledi)

ZDRAVJE V DINARJIH = XY

V Sloveniji stalno narašča število smrti zaradi nesreč. Leta 1950 je od vseh smrtnih slučajev odpadlo na nesreče 27,6%, a leta 1960 kar 45,8%. Najpogostejše žrtve so otroci, zlasti šolarji. Na prvo mesto pridejo prometne nesreče, a njim za petami utopitve, ki so bile lani vzrok 28% vseh smrti zaradi nesreč. 11 otrok je umrlo na ošpicah, kar se da primerjati samo s položajem v letih 1951 in 1955. Tetanus je zahteval 11 življenj, predvsem med starejšimi ljudmi, a otroška ohromelost je prizadela 16 otrok, od katerih 15 je obolelo v prvi polovici leta pred cepljenjem. Sistematično cepljenje proti kozam, davici, tetanusu, oslovskemu kašlju, otroški ohromelosti in steklini se je pokazalo za zelo uspešno. Golšavost pri predšolskih otrocih je bila odpravljena, a s pomočjo jodne profilakse je odstotek golšavosti v endemskih področjih znatno opadla, tako v Žetalah pri Ptujju od 67,4% l. 1957 na 9,9% in v Hruševju pri Postojni od 68,2% l. 1957 na 15,6% lani.

Problem zase predstavljajo očesne bolezni, ki so sedaj na 4. mestu v primeru z 9. l. 1957. Letno se zdravi v bolnišnicah okrog 4.600 ljudi, a na razpolago imajo samo 246 postelj. Zaradi tega je mnogo bolnikov odpuščenih prezgodaj, kar ima nevarne posledice. Čedalje več zavarovancev je na bolniškem dopustu zaradi očesnih bolezni - 7.600 l. 1960 v primeru z 5.700 l. 1955. Izgubljenih delovnih dni se je povečalo od 68.000 l. 1955 na 87.000 l. 1960. Pri tem je dosti več moških kot žensk in to neglede na starost. Lansko leto je zavod za socialno zavarovanje izplačal 95 milijonov dinarjev za nabavo očal na zdravniški recept. V Sloveniji je 12 delavnic in prodajaln z optičnimi izdelki in to 7 državnih in 5 privatnih. Pri tem pa trije od osmih okrajev - Gorica, Murska Sobota in Novo mesto - nimajo nobenega podjetja. Pa še obstoječa podjetja nimajo dobrih strojev in prihaja do velike škode pri brušenju specialnih stekel. Kljub temu je zelo malo napak in pritožb. Proizvodnja očal narašča letno za okrog 10.000. Toda pacienti, ki potrebujejo specialna stekla kot torus, bifokus, torus-bifokus in prizma, morajo včasih čakati po leto dni predno jih lahko dobijo. Glavni vzrok je pomanjkanje deviz za nabavo materiala v tujini.

OGROMNA ŠKODA ZARADI NESREČ

Lansko leto so nesreče v obratih in na poti v službo stale Jugoslavijo 67 milijard dinarjev, od česar je prišlo samo na ljubljanski okraj dve milijardi. Poleg tega je naraščanje cen zdravstvenih uslug dvignilo izdatke za 36 milijard dinarjev, tako da so bili celotni izdatki za 27% večji kot izdatki l. 1960. Število poškodb pri delu znaša v Sloveniji povprečno 11 na 100 zaposlenih (13 v ljubljanskem okraju). Število izgubljenih delovnih dni zaradi nesreč pri delu je znašalo samo v ljubljanskem okraju l. 1960 279.000 in l. 1961 302.000. Okrog 50% vseh bolniških izostankov gre na račun nesreč in poklicnih bolezni. Ena tretjina vseh nesreč odpada na kvalificirano delovno silo, ker zavzema najbolj nevarna in odgovorna delovna mesta. Več kot ena tretjina nesreč se dogodi pri delu z različnim materialom in več kot ena petina pri ravnanju z orodjem. Temu slede nesreče zaradi lestev, stopnic, odprtih in orodno obdelovalnih strojev. Skoro polovica poškodb odpade na poškodbe rok, a na drugo mesto spadajo poškodbe stopal in prstov na nogah. Smrtnih nesreč je bilo lani 23 - 13 v nesreči, ki je prizadela rudnik v Zagorju, a ostale v raznih rudarskih, železniških in gradbenih podjetjih. Slučajev in validnosti je bilo 180 (282 l. 1960).

V čem je vzrok teh nesreč? Predvsem v slabi zaščiti strojev in strojnih naprav v podjetjih in v malomarnosti proizvajalcev strojev, ki ne zaščitijo dovolj nevarnih delov, tako da delavci odkrijejo slabe strani nekega stroja šele, ko se dogodi nesreča. To velja tudi za gospodinjstvo, ker podjetja prodajajo n.pr. električne štedilnike ne da bi bili zavarovani in brez navodil o njihovem upravljanju. Doma izdelana varnostna očala za varjenje itd. imajo številne napake in omejeno vidno polje. Kljub temu stanejo okrog 1.400 din v primeru s 1.000 din kolikor stanejo italijanska ali francoska očala odlične kvalitete. Kemična tovarna v Mostah pri Ljubljani več let ni mogla dobiti dveh plinskih mask proti CO in CO₂, ker tako majhne količine "nima smisla uvažati, ker se ne izplača". Nanje namreč država nabije isto carino kot če bi šlo za luksuzne predmete.

Pri tem pa obstoja poklicna služba varstva ljudi pri delu in komisije za higiensko-tehnično varstvo, kjer te poklicne službe ni. V Kranju obstoja se

daj šola za obratne varnostne inženirje in tehnike v okviru višje kadrovske socialne šole. Prvi 32 absolventov bo končalo šolo v kratkem. Toda to bo tudi prvih 32 absolventov v celi Sloveniji. Po drugi strani pa obstojajo težave tudi z delavci, ki so varnostnim tehnikom čestokrat nenaklonjeni in se norčujejo iz njihovih navodil. Tudi upravno osebje nima zanje posebnih simpatij, češ, da ovirajo proizvodnjo z nalaganjem dodatnih obremenitev. Delavec, ki se ponesreči, ve prav dobro, kaj mu pripada iz socialnega zavarovanja in ga družbeno-gospodarski problemi ne brigajo. Nekatera podjetja n. pr. gredo celo tako daleč, da plačujejo onim, ki niso bolni v teku meseca, 10% bonus na njihovo osnovno plačo. To se seveda pogosto maščuje, ker delavci, ki se navadijo na t. a. 10% bonus, utajijo, da so bolni in se potem počeno razbolijo čez kakih štirinajst dni, kar stane i podjetje i državo več v obsegu proizvodnje in bolniških stroškov. Pač pa je res, da so postali delavci dosti bolj previdni pri poslu, odkar so jih pričeli plačevati po storilnosti.

"DELITEV DOHODKOV" ZDRAVSTVENEMU KADRU

Omenil sem že, da so se cene zdravstvenih uslug lani povečale za 36 milijard. Zaradi tega povečanja je od vseh okrajnih zavodov zdravstvenega zavarovanja edino kranjski zaključil letno poslovanje s pribitkom. Vsi ostali so izkazali primanjkljaje ne glede na povečano stopnjo prispevka za zdravstveno zavarovanje. V primeru z l. 1960, so se stroški na enega zavarovanca povečali za celih 38.6%. Ambulantno zdravljenje se je podražilo za 75%, zdravljenje v bolnišnicah za 82%, zdravila za 34%. Pri tem pa se ni dvignila kvaliteta zdravstvenih uslug in odnos napram bolnikom. Da bi zagotovile osebne dohodke, posamezne zdravstvene ustanove varčujejo na račun hrane, perila in vsega, kar terja učinkovito zdravljenje. Primanjkuje tudi sredstev za uspešno izvajanje preventivnih zdravstvenih ukrepov in marsikje preti nevarnost, da bodo morali že vpeljane preventivne dejavnosti omejiti ali celo ukiniti.

Po povprečni višini osebnega dohodka je zdravstvo na 4. mestu ter dosega povprečje 35.302 dinarja. To povprečje jemlje v poštev samo osnovne dohodke in ne vse prejemke, kar bi dalo precej drugačno sliko. V primeru z l. 1960 so se dohodki dvignili za okroglo 50%. Kvalificirani in visoko kvalificirani zdravstveni delavci še kar lepo zaslužijo - za slovenske in jugoslovanske razmere - toda za to tudi delajo dolge nadure, honorarne ure in številna dežurstva. Posebne dodatke dobijo še za službena leta, stalnost, nevarnost za zdravje in življenje, delovne pogoje itd. Toda glavna slabost sistema delitve dohodkov ni le v tem, da zdravstvene ustanove delijo dohodke tako, da imajo čim več denarja za osebne dohodke, pri čemer trpijo zdravstvene usluge, marveč tudi v tem, da se morajo zdravniki pečati s čisto upravnimi posli, ki bi jih moral upravljati tehnični aparat, ki se spozna na knjigovodstvo, ekonomijo in administracijo. Sistem terja "široko razgledanost v splošnem družbenem dogajanju" in pušča zdravnikom malo časa za strokovno izpopolnjevanje in napredek.

"SODELOVANJE" ZAVAROVANCEV PRI STROŠKIH

Da bi se zmanjšali stroški zdravstvenega zavarovanja in da bi prišlo do bolj "racionalnega trošenja zdravil", so pripravili nov zakon, ki predvideva "sodelovanje zavarovanih oseb pri stroških za nekatere vrste zdravstvenega varstva". V skladu s tem bodo zavarovane osebe v delavškem zavarovanju neposredno nosile del stroškov za zdravila in neobvezna cepljenja odraslih (proti otroški chromelosti, kozam, itd.), kakor tudi določen del stroškov za nastanitve in prehrano v zavodih za kopališko in klimatično zdravljenje. Zavarovanci bodo nosili del stroškov le za tista zdravila, ki jih predpišejo zdravniki javne zdravstvene službe na recept, ne pa tudi za zdravila, ki jih dobe v ambulantni ali bolnišnici. Ta del bo znašal največ 20% povprečne cene zdravila izdanega na recept na ozemlju Jugoslavije. Povprečna cena je znašala lani okrog 400 dinarjev, kar pomeni, da bo znašal del, ki ga bo plačal bolnik, največ 80 dinarjev. K stroškom cepljenja, ki ni obvezno, bo moral zavarovanec plačati od 25 do 50%. Poleg tega pa osnutek zakona predvideva, da bo do tudi gospodarske organizacije, organi in ustanove neposredno plačevale nekatere stroške zdravljenja za zavarovance, ki so zaposleni pri njih in eventualno tudi izredni prispevek, če bo v skladu zdravstvenega zavarovanja nastal primanjkljaj. Na ta način bodo te organizacije močneje zainteresirane na znižanju števila obolenj in poškodb pri delu.

LJUBO SIRČ:

OBSOJEN NA SMRT

(Po angleškem izvirniku priredili sodelavci KLICA TRIGLAVA)

V Ljubljani so koncem julija in začetkom avgusta 1947. so = dili "Nagodetovi skupini" petnajstih ljudi, obtoženih vohun stva in zločinov proti narodu in državi.

Ko je sodišče zaključilo obravnavo in odgodilo naznanitev ob = sodbe, sem tri dni kolebal med rožnatimi upi in črnimi slutnjami. Ze lo me je skrbelo, kaj bo z očetom in kaj bo storila mati, če so nam zaplenili stanovanje. V torek, 12. avgusta, so nas vse obtožence spet v dolgi kači odpeljali po neskončnih hodnikih proti sodni dvorani. V veži pred dvorano so nas dolgo pustili čakati. Po glavi so se mi po dile misli: "Morda bom dobil deset let, očeta bodo pa oprostili." Pa sem se otresel teh misli, ker so se mi zazdele prelepe.

Po uvodnih ceremonijah je predsednik sodišča začel brati sodbo v imenu ljudstva. "Obtoženci," je povzdignil glas in prebral imena po vrsti kot kake litanije vseh grešnikov - slišal sem le očetovo i me: "....Franjo Sirc.... so krivi sledečih zločinov..."

V glavi se mi je pričelo vrteti. Komaj sem razumel dolgo listo zločinov, ki je bila točen prepis obtožnice. Naenkrat sem se zdrznil ob vihnem ploskanju. Sodnik je pravkar naznanil, da je bil dr. Na = gode obsojen na smrt z ustrelitvijo. Eden od sodnikov se je ob aplav zu namrdnil in z roko miril občinstvo, naj bo tiho. Potem sem sli = šal: "Drugič: v skladu s paragrafom 1, točka 1. in paragrafom 3. ZVK" (še danes ne vem, kaj naj ZVK pomeni) "je Ljubo Sirc obsojen na smrt z ustrelitvijo, na zaplembo vse imovine in... na trajni odvzem vseh političnih in osebnih državljanskih pravic." Nič mi ni šlo do živega. Tudi prof. Furlan je bil obsojen na smrt. Ko je sodnik bral, da je prof. Kavčnik obsojen na 16 let odvzema svobode s prisilnim de lom, je nekdo v dvorani zakričal: "Premalo!" Sodnik je zagrozil, da bo dal dvorano izprazniti, če ne bo miru.

Od ostalih je g. Hribar dobil 18 let, gdč. Vode 20 let, g. Kumelj 15 let, gdč. Hočevar 14 let, g. Zupan 9 let, g. Stare 7 let, kapt. Pirc 7 let, g. Lajovic 5 let, moj oče 10 let in g. Snoj 7 let. Gospa Hri = barjeva je bila obsojena pogojno na eno leto. Najbrže so jo zaprli in vlekli na sodišče le zato, da bi omehčali prof. Hribarja. Iz iste = ga razloga so za nekaj časa zaprli tudi Snojevo ženo in sina.

Ko je predsednik sodišča bral obrazložitev obsodbe, smo zvede = li, da so imeli naši zločini "korene daleč nazaj v času okupacije" in da nas je navdihovalo "divje sovraštvo do vseh pridobitev narod = noosvobodilnega gibanja". Naše delovanje je bilo proglašeno za zaro to in zato je bil vsak posameznik odgovoren za zločine vseh. Naša o bramba, da smo skušali organizirati opozicijo in dobiti obvestila o položaju v tujini, je bila baje izvita iz trte. Tudi seveda ni bilo res, da smo prekinili stike z vohunskim centrom 101. Na tajnem zase danju je bilo "jasno dokazano", kakšne naloge smo dobivali od neke = ga tujega predstavnika. Povojna splošna amnestija za zločine kolabo racije nas ni prizadela, ker smo bili očitno vohuni.

Pismo dr. Nagodeta, ki je vdan v usodo pisal materi, so navaja = li v obsodbi kot dodaten dokaz njegove krivde. Mene so dolžili kola boriranja in vohunstva in me povzdignili v enega od vodilnih članov skupine. Prof. Furlanu so šteli v slabo, da je leta 1941. ušel v tu = jino s ponarejenim potnim listom. G. Kumlja so obsodili, češ da je napadel paznika v poskusu pobega. V resnici se je revežu zmešalo in se je kasneje sam ubil. G. Staretu so naprtili tudi vse zločine bra = ta, ki je ušel v tujino. Kap. Pircu so šteli v obremenilno okolnost,

da se je pridružil partizanom. Kot običajno, se je sodba na koncu iz vrgla v psovanje: nismo zaslužili, da bi nas imenovali intelektual = ce; imeli smo bolne ambicije; sistematočno smo podpihovali vojne ~~huj~~ skače v tujini; nastopili smo proti upravičenim zahtevam glede Trsta Primorske in Koroške. Za zaključek smo izvedeli, da je obsodba dokonč na in da nanjo ni priziva.

Ko so nas gnali iz sodne dvorane, nisem opazil ne matere ne de = kleta Katje. Le bratranec se mi je žalostno nasmehnil v ozadju. Usta = vili smo se na hodniku; odkoder so nas posamično vodili v celice. Pro fesor Furlan se ni niti ozrl, ko so ga odgnali. Prof. Kavčnik je v slovo pomahal dr. Nagodetu. Bil sem truden in zbit; odšel sem za paz = nikom v celico, ne da bi se ozrl in ne da bi se poslovil od dr. Nago = deta, ki sem ga tisti trenutek videl zadnjikrat v življenju.

Čakanje na smrt

Popoldne me je obiskal branilec v prisotnosti Oznovca. Prav ne = umno se mi je zdelo, ko me je vprašal, ali mu dovolim zaprositi za pomilostitev. Pojasnil mi je, da je taka navada. Nato sva se prvič obširno pomenila o procesu in obtožbah ter sem mu marsikaj razložil. "To bi morali preje povedati," je pripomnil branilec.

"Saj sem, pa me nihče ni poslušal," sem dejal.

Zmajal je z glavo in rekel: "Slabo ste se branili." Potem mi je povedal, da bi me mati rada obiskala, a ni dobila dovoljenja. Dejal je, da ji je čedno deklet v veliko oporo.

"Kaj zdaj to pomaga," sem vzdihnil, a odvetnik me je tolažil, naj ne izgubil upanja. Oznovec je prikimal.

Ko sem se vrnil v celico, so mi dali dopisnico, da bi pisal do = mov. Pisal sem Katji, naj me pozabi, čeprav jo imam še vedno rad; a tudi če me ne ustrelje, bom dolga leta tičal v ječi.

Ko se je zmračilo, so me iz sodnije spet odpeljali v centralne zapore Slovenije v nekdanji umobolnici za Ljubljano. Po dolgem ča = su sem spal, ne da bi mi svetila luč v oči. Zdi se mi, da nisem bil kaj posebno nervozen. Pa vendar sem se neprestano obračal v postelji. Nenadno sem si močno zaželel sočutja. Kar sram me je bilo, pa vendar sem se nalašč nervozno premetaval, ko je stražnik spet pogledal sko = ži lino v vratih. Končno je dežurni oznovec odprl lino in me grobo tolažil: "Nikar se ne razburjajte, spite!" Noč je bila dolga in vesel sem bil dneva.

Oznovski poročnik Milan je bil prvi, ki se je prišel pogovar = jat. Zelo ga je zanimalo, kako se počutim. Pogovor je nanese tudi na očeta; izjavil sem, da ni kriv in da je v zaporu le zaradi mene. "Potem bo pa imel prijetne spomine na vas, ko boste na britofu," je prijazno pripomnil poročnik Milan.

Naslednji obiskovavec je bil oznovski major Čoban. Predno je šel k partizanom, je bil mlinarski vajenec. Pri partizanih pa je po stal major in je izgubil nogo. Vendar se mi je zdelo, da ga je moja zgodba o očetu ganila. Rekel mi je, naj jo zapišem. Skrbno sem po = pisal kose toaletnega papirja z izjavo, da je oče nedolžen, a nihče me ni vprašal zanjo. Čoban mi je tudi obljubil nekaj knjig in je držal obljubo. Toda s knjigami imam ob takih prilikah smolo. Ko sem kot mlad fant ležal v sanatoriju za tuberkulozo, sem bral Rostando = vo knjigo "L'aiglon" in Dumasovo "Damo s kamelijami". V obeh glavne osebe umro od jetike. Tokrat sem bral Tolstojevo "Vojno in mir" in Sienkiewiczzeve "Križarje" in nemudoma sem naletel na ustrelitvo in opis drugih usmrtitev vseh vrst. Naslonil sem se na zid in si pred stavljaj, kako bom stal pred naperjenimi puškami. A v nekakšni du = ševni samoobrambi sem si hitro izbil iz glave tako misli. V resnici nisem mogel nikdar prav verjeti, da me bodo zares usmrtili. Zdelo se mi je preneumno.

Naslednjo noč me je prebudil² oznovski major Ronko in me vprašal ali se mi zdi obsodba pravična. Tako se je začela komunistična "prevzgoja"; prvi korak je priznanje, da si zaslužil kazen, ki je najbolj pravična na svetu. Priznal sem, kot je želel; a sem dodal, da je bil oče nedolžen. "Torej mislite, da naša sodišča niso nepristranska?" - "Ne nikakor ne," sem hitel popravljati, "zelo pravična so. Toda sodišče morda ni vedelo za vse podrobnosti o očetu." S tem je bilo konec pogovora.

Tudi visoki oznovec Niko me je obiskal. Posmehoval se mi je: "Ha, Sirc, hoteli ste nas namazati, pa smo bili hitrejši. Sklenili so Šubašičev sporazum, da bi nas spodrinili z oblasti. Churchill misli, da je zvit, pa smo mi še bolj prebrisan!"

Četrty ali peti dan me je stražnik odpeljal v eno od zasliševalnih sob. Na veliko presenečenje sem tam zagledal mater in Katjo, ki sta sedeli na zofi. Zraven se je poročnik Milan naslanjal na mizo. "Petnajst minut imate časa," je rekel. Sedel sem na stol, prijel Katjo za roko in ves zmeden pričel govoriti: "Oprostite mi vsi skupaj. Vse sem pokvaril. Vse sem spravil v nesrečo." - "Nič ne skrbi, saj ni tvoja krivda", me je mirila mati. "Je, je," sem jecljal in solze so mi vrele iz oči. "Moja krivda je. Strašno sem kriv." Mati in Katja sta se začudeno spogledali. Prepričani sta bili, da so bile obtožbe zlagane; a sam sem govoril o svoji krivdi. Nista razumeli, da me je težilo zaradi nadlog, katere sem nakopal njima in očetu, ker sem se skušal upirati režimski je bil pre močan.

Mati mi je povedala, da so iz stanovanja vse odnesli. "Mama bo stanovala pri nas," je rekla Katja. Začudil sem se, da sta se tikali. Požrl sem solze in pripomnil, da sta veliki prijateljici. "Seveda sva," je rekla mati, "Katja je dobra punca in mi zelo pomaga." "Vse bo dobro in prav," me je tolažila Katja. - "Dovolj je tega! Petnajst minut!" je zmagovito naznanil Milan.

Poslovlili smo se in poljubili. Mehko in toplo me je objela Katja a mati ni mogla zadržati solza.

"Kaj se cmerite!" je zinil Milan. "Eden več ali manj na svetu se nič ne pozna." Te surovosti mu še zameril nisem. Bil je mlad, med vojno je izgubil nogo, zdaj pa je mislil, da se mora znašati nad svetom.

Nekega dne je stražnik odpahnil vrata in v celico prinesel pisalni stroj. Major Ronko mu je sledil z debelo knjigo. "Tole boste prevedli," je dejal. "Prav rad," sem odvrnil. "Toda do pike natančno in v šestih kopijah. Če boste vse prav prevedli, boste dobili boljše hrano!" "Hvala," sem dejal in dodal: "Ali bi se lahko tudi okopal?" "Seveda. Na mesto enkrat na teden se boste kopali dvakrat na teden."

Ogledal sem si knjigo. Bila je kanadska Modra knjiga o Guzenku. Takoj sem jo pričel prevajati. Delo me je zelo veselilo. Posebno sem bil vesel, da je kanadska preiskovalna komisija tako točno vedela, kaj so komunisti in kako delujejo. Poleg tega sem bil vesel, da je imela knjiga 700 strani. Še dolgo me ne bodo ustrelili, sem si mislil. Hrana se mi sicer zato ni zboljšala in tudi kopal se nisem. Rekli so, da je kopal pokvarjena.

22. avgusta je bilo naznanjeno, da sva bila dr. Furlan in jaz pomiloščena. Ne vem, katerega dne je bilo, ko so mene obvestili, a zbudili so me ob petih zjutraj in me odpeljali v sobo, v katero je sijalo sonce. Za mizo je sedel oznovec, ki je naznanil: "Prezidij je zmanjšal vašo kazen na dvajset let prisilnega dela."

"Hvala, kaj pa moj oče?"

"O, prav dobro se počuti. Je v sodnem zaporu in mu še ni dovolje no, da zaprosi za zmanjšanje kazni."

"Ampak oče ni nič naredil."

"No, če ni naredil tistega, česar smo ga obdolžili, je pa naredil kaj drugega. Prav nič mu ne bo škodovalo, če se nekoliko poboljša."

Kmalu potem sem dobil dopisnico od matere. Pisala je, kako ji je odleglo. Mene pa so odpeljali v ječo, kjer sem prebil mnoga leta.

KONEC. (da nekaj)

ČEZ NEKAJ MESECEV BOMO OBJAVILI DRUGI DEL PRIPOVEDOVANJA DR. LJUBA SIRCA, KAKO JE ODSEDEL KAZEN V RDEČI JEČI.

OD MESECA DO MESECA

SIJAJNO, IZKAZ MOČI

Sedanje težave v Jugoslaviji, ki so z gospodarskega polja prešle na vse življenje, Titu ne gredo iz glave. Ponovno je o njih govoril študentom Visoke šole za politične nauke. Izvlečke je objavil KOMUNIST koncem junija. Tito je rekel, da ni lahko razumeti, kako so se v Jugoslaviji nagrmadile zadeve, ki so odraz ne marksističnega pogleda na svet. Zdaj, ko se je napredek zataknil, postajajo vedno bolj očitne. Imamo probleme, a imamo ljudi, ki jih bodo rešili, je rekel Tito in jih naštel takole:

- (1) Prevelika svoboda uvoza je delno zavrla razvoj domače proizvodnje. Čeprav avtarkija ni zaželena, se je treba osamosvojiti v nekaterih področjih.
- (2) Iz tega je sledilo, da so posebno strojna podjetja raje uvažala dele in jih z dobičkom prodajala v Jugoslaviji, namesto da bi jih sama izdelovala.
- (3) Politične tovarne so rasle vseprek, ker je vsak kraj hotel imeti svojo, čeprav za mnoge ni hilo potrebe. Zato bo treba nekatere zapreti, druge pa preusmeriti.
- (4) Zaloge blaga, ki ga nihče noče kupiti, se kopičijo v skladiščih, a so štete v narodni dohodek ter leže kot hudo breme na socialističnem gospodarstvu.
- (5) Gornje je povzročilo primanjkljaj v zunanji trgovini in dolg v tujini, ki znaša skoraj 1 milijardo dinarjev, in katerega bo treba povrniti.

Da bi rešili te probleme, bo treba revidirati petletni plan in v bodoče vlagati po načelu dobičkanosti. Treba je proučevati tržišče, ker ni dovolj, da bi le povečali proizvodnjo in zmanjšali stroške, saj proizvedeno blago prav lahko obleži neprodano. To se pravi, da je treba upoštevati tudi potrošnjo in večati kupno moč prebivalstva, kar smo dosedaj zanemarjali. Osnovna plača mnogih delavcev je le 10.000 dinarjev na mesec in veliko število njih zasluži manj kot 20.000 dinarjev. Njihova kupna moč je slaba in zato ne morejo kupovati blaga, ki jim je namenjeno. Po drugi strani so nekateri zaslužki previsoki in bodejo v oči, kot n. pr. v bankah, čeprav tam ne ustvarjajo viška dela. Paziti je treba, da višek dela ostane v proizvodnji, kjer je ustvarjen. Nismo reveži, je rekel Tito. Ne bo treba zategniti pasu in upam, da ne bomo dovolili, da bi sedanje težave občutili slabo plačani delavci.

posvečati

Komunisti morajo tem problemom/več pozornosti, je poudaril Tito. ZKJ ne pozna počitka in mora skrbeti za boljše družbene odnose. Po 6. kongresu ZKJ so nekateri napačno mislili, da bo socialistična zavest sama prodirala v mase. Prišlo je do napak, katere je Tito odkril v govoru v Splitu. Ljudje so tega sijajno razumeli kot izraz moči ZKJ in socialistične skupnosti, ter so pričeli vsepovsod odkrivati napake, ki bodo kmalu odpravljene s pomočjo ljudskega zaupanja. Med temi napakami so hiše in avtomobili. Čeprav so preskrbljeni s stanovanjem, si komunisti tu in tam iz želje do osebne imovine sezidajo kolibo, nakar ljudje sušljajo, da so si sezidali hišo. Po 2. maju je na meji ostalo nekaj avtomobilov, katerih lastniki se skrivajo, ker jih peče vest. A to se ne pravi, da bomo začeli lov na čarovnice, ker vodilni ljudje ne morejo hoditi peš.

Med malomeščanskimi elementi še vedno žive nacionalistične tendence. Nekateri še vedno ne dojamajo, da decentralizacija ne pomeni atomizacije. Vsak poskus, da bi razbili enotnost in medsebojno povezanost, bi škodoval tako posameznim delom kot celoti.

V Sloveniji so nezadovoljni, ker nekatere podpirane republike mislijo, da morajo imeti isto življensko raven in iste plače kot v Sloveniji. To bi ne bilo prav, je izjavil Tito, kajti delavec v Sloveniji dela bolje in jasno je, da nizka storilnost ne more biti enako plačana kot visoka. Delavci z visoko storilnostjo v Hrvaški, Sloveniji, Srbiji ali kjerkoli ne morejo čakati na sedanji ravni, dokler jih drugi ne dohite. Tisti, ki več prispeva, ne more čakati; življensko raven je treba dvigati povsod. Toda po drugi strani Slovenci nimajo prav, ko pravijo, da naj ne prispevajo, recimo, Macedoniji in Črni Gori, kajti tem predelom je treba pomagati, ker spadajo v našo socialistično skupnost.

Govoreč o ustavi je Tito pripomnil, da bo predvidela izmenjavo na vodilnih položajih, kar pa ne bo pomenilo preloma, ker ne bo vrgla s položajev voditeljev, ki se posebno odlikujejo in so nenadomestljivi.

NOVI GIGANT

V Kragujevcu so 6. julija odprli novi "gigant" jugoslovanske industrije, novo tovarniško zgradbo CRVENE ZASTAVE, ki izdeluje Fiatove avtomobile. Letos jih bodo proizvedli 10.000 ali en avto vsakih 13 minut. Drugo leto se bo proizvodnja povečala na 32.000 na leto, kasneje pa celo 82.000. Za sedaj delajo le Fiat 600D kasneje pa nameravajo proizvajati tudi večje Fiatove modele.

Na otvoritvi je govoril Aleksandar Ranković, ki je dejal, da nova tovarna iz polnjuje vrzel v jugoslovanskem razvoju, ker si ni mogoče zamisliti modernega napredka brez transportnih sredstev. Ranković je obudil spomine na delavsko gibanje v Kragujevcu in na zadnjo vojno, ko so Nemci oktobra 1941 pobili 4000 dijakov iz mesta. V isti sapi se je Ranković pobahal z novo tovarno in pohvalil sodelovanje s Fiatom, ki bo služilo nadaljnemu utrjevanju gospodarskih in drugih odnosov z Italijo. Tovarna je zelo moderna in bo sodelovala z mnogimi drugimi podjetji v Jugoslaviji, ki bodo dobavljala dele.

Ranković se je pomudil pri težavah in pomanjkljivostih v gospodarstvu, ki po njegovem izhajajo iz naglega razvoja in podedovane zaostalosti. Toda CK ZKJ in Tito v Splitu sta pokazala na negativne pojave in ljudje so pokazali veliko navdušenje, da jih odpravijo. Zaupanje v CK in v Tito je jamstvo, da se bo položaj hitro izboljšal in da bodo nadaljevali z uspešno gradnjo socialističnih družbenih odnosov. V ta namen je treba napreči vse zavedne družbene sile in se boriti za demokratičnost ter proti birokraciji. Obenem je treba povečati odgovornost in delovno disciplino. Ranković je zaključil s čestitkami celi vrsti podjetij, ki so zgradila tovarno v rekordnem času.

Izvršni svet Slovenije je na svoji seji 11. julija izvršil več novih imenovanj. Riko Jerman je bil postavljen za državnega sekretarja za finance, Ludvik Gabrovšek za predsednika Sveta za šolstvo, ing. Viktor Turnšek za predsednika Sveta za znanstveno delo, Beno Zupančič za predsednika Sveta za kulturo in prosveto, Boris Kocijančič za predsednika Sveta za ljudsko zdravilje. Za sekretarja za industrijo in obrt je bil imenovan Silvo Hrast, za sekretarja za trgovino in turizem Jože Tramšek, za sekretarja za poljedelstvo in gozdarstvo Rudi Čačinovič, za sekretarja za buĎet in splošno upravo in Vladko Majhen za sekretarja za urbanizem, stanovanjsko gradnjo in komunalne zadeve.

Zadnje čase je več jugoslovanskih delegacij obiskalo Sovjetsko Zvezo. Tako je 12-članska parlamentarna delegacija obiskala Moskvo in več drugih mest na vabilo sovjetskega Vrhovnega sovjeta. Polóvica delegacije, katero je vodil Petar Stambolić je obiskala še Mongolijo. Ekonomska delegacija, katero je vodil podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Mijalko Todorović, je podpisala v Moskvi novi trgovinski protokol, ki predvideva podvojitvev trgovinske izmenjave med obema državama za leto 1963. V Sovjetski Zvezi je bila na obisku še delegacija pisateljev, katero je vodil Slovenec Anton Ingolic.

Zvezni izvršni svet je 5. julija formiral komisijo, ki bo sprejemala viraĎe izseljence. Njena naloga bo proučevati probleme viraĎajoćih Jugoslovanov, dajati predloge glede zaposlitve, stanovanj in drugega. Za predsednika komisije je bil imenovan Josip Kolar, ki je že predsednik sveta za izseljeniške zadeve.

Letos 31. marca je bilo 3.097.740 ljudi zaposlenih v jugoslovanskih ekonomskih organizacijah in zavodih. To je kakih 200.000 manj kot pa lansko jesen. Povprečne plače so znašale 15.000-20000 na mesec.

Začetkom julija je bil odprt 72 km dolg odsek jadranske magistrale med Zadróm in Šibenikom. Cesta, ki je široka 8 m, bo verjetno do leta 1965 končana. Dolga bo 1400 km in bo vezala Koper z Macedonijo.

Na letošnjem svetovnem prvenstvu v orodni telovadbi v Pragi julija meseca je ljubljanačan Miro Cerar dobil zlate medalje za vaje na konju z roĎaji in bradlji.

Slovenski slikar Janez Bernik je na letošnjem beneškem Biennalu dobil nagrado za slikarje pod 30. leti v znesku milijon lir.

Tito je odlikoval slovensko Gorsko reševalno službo za njeno 50-letnico.

Ivan Stanić